

Moderne talen

2DE GRAAD

DOORSTROOMFINALITEIT

Domeinverantwoordelijke: nathalie.ceulemans@ovsg.be

Coördinator secundair onderwijs: ellenvandenblock@ovsg.be

OVSG vzw • Onderwijsvereniging van Steden en Gemeenten • Bischoffsheimlaan 1-8, 1000 Brussel

Moderne talen

1. Plaats in de matrix

2. Logische vervolgopleidingen

3. Curriculum

3.1. Overzicht curriculumcomponenten

3.2. Eindtermen basisvorming

3.3. Cesaurodoelen

- Overzicht wetenschapsdomeinen
- Historisch en cultureel bewustzijn
- Moderne talen - Talen algemeen
- Moderne talen - Nederlands
- Moderne talen – Frans en Engels
- Moderne talen - Duits

4. Bronnen en verwijzingen

1. Plaats in de matrix

De matrix is het nieuwe model waarin het volledige studieaanbod van het secundair onderwijs wordt geordend. Deze matrix omvat 8 studiedomeinen en 3 finaliteiten. De finaliteiten geven aan waarop de leerling wordt voorbereid: doorstromen naar het hoger onderwijs (doorstroomfinaliteit), naar de arbeidsmarkt (arbeidsmarktfinaliteit) of naar beide (dubbele finaliteit).

Via deze interactieve link: <https://www.kwalificatiesencurriculum.be/opleidingen> kan je de opleidingen bekijken per studiedomein, per finaliteit en per graad. Je kan onder andere ook onderzoeken met welke nieuwe opleiding een 'oude' studierichting concordeert.

Domein: Domeinoverschrijdend			
Doorstroomfinaliteit		Dubbele finaliteit	Arbeidsmarktfinaliteit
Domeinoverschrijdend ASO	Domeingebonden TSO/KSO	TSO/KSO	(D) BSO
2 ^{de} graad	2 ^{de} graad	2 ^{de} graad	2 ^{de} graad
Moderne talen		Taal en communicatie Toerisme	Onthaal en recreatie (*)
3 ^{de} graad		3 ^{de} graad	3 ^{de} graad
Economie – Moderne talen	Taal en Communicatie-wetenschappen	Taal en communicatie	Onthaal en recreatie (*)
Latijn – Moderne talen		Toerisme	
Moderne talen - Wetenschappen			

2. Logische vervolgopleidingen

Het secundair onderwijs bereidt jongeren ook voor op het functioneren op de arbeidsmarkt en/of het doorstromen naar het hoger onderwijs en vervolgopleidingen.

Bij het ontwikkelen van de specifieke eindtermen is er rekening gehouden met logische vervolgopleidingen in het hoger onderwijs. Deze afstemming wil ertoe bijdragen om het studiesucces van leerlingen te verhogen.

De website www.onderwijskiezer.be helpt de zoektocht naar een toekomstige studierichting te vergemakkelijken.

3 ^E GRAAD	HOGER ONDERWIJS	
	PROFESSIONELE BACHELOR	ACADEMISCHE BACHELOR
Economie – Modern talen	Onderwijs Handelswetenschappen en Bedrijfskunde	Taal- en Letterkunde, Toegepaste taalkunde, Gecombineerde studiegebieden (Afrikaanse talen en culturen, Oost-Europese talen en culturen, Oosterse talen en culturen, Taal- en regiostudies) Gecombineerde studiegebieden (International Affairs, Sociaal-economische wetenschappen), Politieke en Sociale wetenschappen, Rechten, Notariaat en Criminologische wetenschappen Handelswetenschappen en Bedrijfskunde
Latijn – Moderne Talen	Gecombineerde studiegebieden (Pedagogie van het jonge kind), Sociaal-agogisch werk Onderwijs /Handelswetenschappen en Bedrijfskunde (Journalistiek, Communicatiemanagement)	Taal- en Letterkunde, Toegepaste taalkunde, Gecombineerde studiegebieden (Afrikaanse talen en culturen, Oost-Europese talen en culturen, Oosterse talen en culturen, Taal- en regiostudies) Archeologie en Kunstwetenschappen, Geschiedenis, Godgeleerdheid, Godsdienstwetenschappen en Kerkelijk recht, Wijsbegeerte en Moraalwetenschappen Psychologie en Pedagogische wetenschappen Gecombineerde studiegebieden (Global communication, International Affairs, Sociaal-economische wetenschappen), Politieke en Sociale wetenschappen, Rechten, Notariaat en Criminologische wetenschappen
Moderne talen - Wetenschappen	Architectuur, Biotechniek, gecombineerde studiegebieden (digital design), Industriële wetenschappen en Technologie	Taal- en Letterkunde, Toegepaste taalkunde, Gecombineerde studiegebieden (Afrikaanse talen en culturen, Oost-Europese talen

	<p>Gezondheidszorg</p> <p>Onderwijs</p> <p>Handelswetenschappen en Bedrijfskunde (Journalistiek, Communicatiemanagement)</p>	<p>en culturen, Oosterse talen en culturen, Taal- en regiostudies)</p> <p>Architectuur, Industriële wetenschappen en Technologie, Productontwikkeling</p> <p>Wetenschappen (Biochemie en biotechnologie, Biologie, Chemie, Geografie, Geografie en geomatica, Geologie), Biomedische wetenschappen, Biotechniek, Bewegings- en Revalidatiewetenschappen, Farmaceutische wetenschappen, Sociale gezondheidswetenschappen</p> <p>Gecombineerde studiegebieden (Global communication)</p>
<p>Taal- en communicatiewetenschappen</p>	<p>Onderwijs</p> <p>Handelswetenschappen en Bedrijfskunde (Journalistiek, Media en Entertainment Business, Communicatiemanagement)</p>	<p>Taal- en Letterkunde, Toegepaste taalkunde, Gecombineerde studiegebieden (Afrikaanse talen en culturen, Oost-Europese talen en culturen, Oosterse talen en culturen, Taal- en regiostudies)</p> <p>Gecombineerde studiegebieden (Global communication, International Affairs, Sociaal-economische wetenschappen), Politieke en Sociale wetenschappen (communicatiewetenschappen)</p>

3. Curriculum

3.1. Overzicht curriculumcomponenten

Eindtermen basisvorming:

- Eindtermen basisvorming doorstroomfinaliteit

Cesuurdoelen:

- Algemene doorstroomcompetenties
 - o Historisch en cultureel bewustzijn
- Talen algemeen
 - o Algemene aspecten m.b.t. taalsystematiek
 - o Sociolinguïstiek m.i.v. interculturele aspecten
 - o Pragmatiek
- Nederlands
 - o Taalsystematiek
 - o Literatuur
 - o Communicatieve vaardigheden: mondelinge teksten samenvatten
- Modere talen
 - o Frans en Engels
 - Taalsystematiek
 - Literatuur
 - Pragmatiek
 - o Duits
 - Communicatieve vaardigheden
 - Taalsystematiek

3.2. Eindtermen basisvorming

Naast het specifiek gedeelte en complementair gedeelte bevat elke opleiding van het secundair onderwijs een deel basisvorming. Voor alle finaliteiten zijn de eindtermen van de basisvorming in 16 sleutelcompetenties ondergebracht. Voor elke finaliteit is er een set van eindtermen.

De eindtermen voor de basisvorming van de doorstroomfinaliteit, de eindtermen voor de basisvorming van de dubbele finaliteit en de eindtermen voor de basisvorming van de arbeidsmarktfinaliteit vind je op:

www.onderwijsdoelen.be.

3.3. Cesuurdoelen

Voor de 2de graad van het secundair onderwijs gelden cesuurdoelen. Deze doelen zijn afgeleid van de specifieke eindtermen (SPET) voor de 3de graad. Een selectie van specifieke eindtermen werd geselecteerd om cesuurdoelen van af te leiden. Deze cesuurdoelen moeten de leerlingen **op het einde van de 2de graad behalen**.

▪ Overzicht wetenschapsdomeinen

Het specifieke gedeelte van de opleidingen van het secundair onderwijs zijn opgebouwd uit doelstellingen die uit **verschillende wetenschapsdomeinen** komen. Alle mogelijke wetenschapsdomeinen van het secundair onderwijs staan in de tabel hieronder in de eerste kolom.

Elk wetenschapsdomein omvat verschillende **onderdelen**. Deze onderdelen worden soms bouwblokjes genoemd. Ze vormen als het ware de onderdelen van de opleiding. Zo bestaat het wetenschapsdomein 'wiskunde' bijvoorbeeld uit de onderdelen 'uitgebreide wiskunde ivf economie', 'gevorderde wiskunde', 'uitgebreide statistiek',

'uitgebreide wiskunde ifv wetenschappen' en 'toegepaste wiskunde'. Het onderdeel 'toegepaste wiskunde' is vervolgens verschillend gedefinieerd naargelang de toepassing in die opleiding.

Per opleiding is vervolgens **een selectie gemaakt van onderdelen** die voor de opleiding in kwestie van toepassing is. Dat wil ook zeggen dat overheen verschillende opleidingen het mogelijk is dat dezelfde onderdelen worden gebruikt. Zo zie je het onderdeel 'Samenleving en politiek: Communicatiewetenschappen' van het wetenschapsdomein Sociale wetenschappen zowel in de opleiding Informatie- en communicatiewetenschappen (domein STEM) als in Taal- en communicatiewetenschappen (domein Taal & cultuur) terugkomen.

In de tabel hieronder staan de onderdelen van de wetenschapsdomeinen voor de verschillende richtingen van de 3de graad. De onderdelen die in het **zwart** staan geschreven, zijn de **onderdelen die in de 2de graad al (deels) aan bod komen**. De onderdelen die in het **grijs** staan geschreven, zijn de onderdelen die pas in de **3de graad** aan bod komen. Deze manier van voorstellen geeft inzicht in het geheel van onderdelen -en de bijhorende doelstellingen- van de volledige opleiding.

	Moderne talen
<i>Wetenschapsdomein</i>	
Algemene doorstroomcompetenties	<ul style="list-style-type: none"> - Algemene doorstroomcompetenties <ul style="list-style-type: none"> o Historisch en cultureel bewustzijn
Moderne talen	<ul style="list-style-type: none"> - Talen algemeen <ul style="list-style-type: none"> o Algemene aspecten m.b.t. taalsystematiek o Sociolinguïstiek m.i.v. interculturele aspecten o Pragmatiek o Taalverwerving en taalontwikkeling o Communicatieve vaardigheden: mediation - Nederlands <ul style="list-style-type: none"> o Taalsystematiek o Literatuur o Communicatieve vaardigheden: mondelinge teksten samenvatten - Modene talen <ul style="list-style-type: none"> o Frans en Engels <ul style="list-style-type: none"> • Taalsystematiek • Literatuur • Pragmatiek o Duits <ul style="list-style-type: none"> • Communicatieve vaardigheden • Taalsystematiek • Landeskunde • Literatuurbeleving
Klassieke talen	
Kunst en cultuur	
Filosofie	
Informaticawetenschappen	
Biologie	
Chemie	
Aardwetenschappen	
Fysica	
STEM	
Bewegingswetenschappen	
Gedragwetenschappen	
Sociale wetenschappen	
Economie	

Historisch en cultureel bewustzijn

Uitgangspunt van dit onderdeel:

De doelstelling om historisch denken te ontwikkelen bij leerlingen wordt grotendeels bereikt via de eindtermen van sleutelcompetentie 8 'Competenties met betrekking tot historisch bewustzijn'. Op de eindtermen van die basisvorming zijn enkele uitbreidingen gemaakt via de specifieke eindtermen. Het is aangeraden om deze specifieke eindtermen naast de gelijkaardige eindtermen uit de basisvorming te leggen en vooral te letten op de verschillen.

In de basisvorming is onder sleutelcompetentie 8 'Competenties met betrekking tot historisch bewustzijn' een eindterm opgenomen waar de kenmerken van westerse en niet-westerse samenlevingen opgesomd worden als een suggestie waartussen men een keuze kan maken. Voor de studierichtingen waaraan dit onderdeel gekoppeld wordt, zijn deze kenmerken echter geen suggestie maar zijn ze verplichte kennis. Verder wordt in de basisvorming in dezelfde sleutelcompetentie aandacht besteed aan de historische vraag. De specifieke eindtermen bouwen voort op de basisvorming door van de leerlingen te verwachten dat ze niet alleen bestaande historische vragen evalueren, maar ook zelf een onderzoekbare historische vraag formuleren. Tenslotte wordt in de basisvorming verwacht dat leerlingen reflecteren over actuele maatschappelijke uitdagingen en dit op basis van aangereikte antwoorden die historische argumenten bevatten. De specifieke eindtermen gaan een stap verder door leerlingen zélf een antwoord te laten formuleren op actuele maatschappelijke uitdagingen, zonder dat de argumenten door de leerkracht worden aangereikt. Deze antwoorden situeren zich nog steeds binnen de context van de democratische principes van de rechtsstaat. Alle historische begrippen, structuurbegrippen en historische redeneerwijzen, alsook de kenmerken van de moderne tijd en de hedendaagse tijd, worden in deze eindterm opgesomd. Het is immers zo dat in deze eindterm eigenlijk alle kennis die de leerlingen gedurende de hele derde graad hebben opgebouwd, samenkomt in een demonstratie van historisch denken, die stimuleert om maatschappelijke verantwoordelijkheid op te nemen voor de samenleving van vandaag en morgen.

In de basisvorming hebben leerlingen geleerd om kunst en cultuur waar te nemen en te beleven. In de specifieke eindtermen beogen we dat leerlingen aspecten van vormgeving in kunst- en cultuuruitingen in verband kunnen brengen met de tijd, ruimte en sociale context waarin ze voorkomen. Leerlingen in deze leeftijdsgroep gaan steeds meer (spontaan) analyseren en stellen zich zo in staat zich te oriënteren in maatschappelijke, historische en geografische contexten.

1.2.1*	<p>Doelzin</p> <p>De leerlingen onderscheiden voor de middeleeuwen en de vroegmoderne tijd kenmerken van westerse en niet-westerse samenlevingen, gelijkenissen en verschillen in kenmerken tussen samenlevingen, gelijkenissen en verschillen in kenmerken van samenlevingen uit vorige periodes, evenals kenmerken van interculturele contacten.</p> <p>Met inbegrip van kennis</p> <p>*Feitenkennis</p> <p>- Kenmerken van westerse en niet-westerse samenlevingen uit de middeleeuwen en de vroegmoderne tijd voor elk van de maatschappelijke domeinen:</p> <p>> Politiek: staatsvorming en veranderende territoriale invulling; imperialisme; kolonialisme; politieke revolutie; bestuurlijke organisatie en staatsvorm (zoals monarchie, republiek, stadstaat, absolutisme, democratie) met kenmerken zoals grondwet, volkssoevereiniteit, vertegenwoordiging, (de)centralisatie, rechtspraak</p> <p>> Sociaal: gelaagde samenleving; nomadische, agrarische en industriële samenleving; stedelijke samenleving; (on)gelijkheid; (on)vrijheid; slavernij; oorlog, geweld en vrede; minderheden; migratie; kenmerken zoals gezinsorganisatie; demografische processen; interactie met natuur; wij-zij-denken; burgerrechten</p> <p>> Cultureel: kunst- en cultuuruitingen; filosofie; levensbeschouwing en levensbeschouwelijke organisatie; religieuze hervormingen en breuk; multiculturele samenleving; wetenschappen en technologie; drukkunst; kenmerken zoals tradities en gewoonten; mens- en wereldbeelden; mentaliteiten; culturele en artistieke stromingen; onderwijs</p> <p>> Economisch: economische systemen; landbouw; nijverheid; handel; industrialisering; mondialisering; kapitalisme; koopkracht en levensstandaard; arbeidsorganisatie; kenmerken zoals vraag en aanbod; concurrentie; commercialisering; overheidsregulering, transport(r)evolutie; innovatie</p> <p>*Conceptuele kennis</p> <p>- Kenmerken van westerse en niet-westerse samenlevingen uit de middeleeuwen en de vroegmoderne tijd voor elk van de maatschappelijke domeinen:</p> <p>> Politiek: staatsvorming en veranderende territoriale invulling; imperialisme; kolonialisme; politieke revolutie; bestuurlijke organisatie en staatsvormen (zoals monarchie, republiek, stadstaat, absolutisme, democratie) met kenmerken zoals grondwet, volkssoevereiniteit, vertegenwoordiging, (de)centralisatie, rechtspraak</p>
---------------	---

> Sociaal: gelaagde samenleving; nomadische, agrarische en industriële samenleving; stedelijke samenleving; (on)gelijkheid; (on)vrijheid; slavernij; oorlog, geweld en vrede; minderheden; migratie; kenmerken zoals gezinsorganisatie; demografische processen; interactie met natuur; wij-zij-denken; burgerrechten
> Cultureel: kunst- en cultuuruitingen; filosofie; levensbeschouwing en levensbeschouwelijke organisatie; religieuze hervormingen en breuk; multiculturele samenleving; wetenschappen en technologie; drukkunst; kenmerken zoals tradities en gewoonten; mens- en wereldbeelden; mentaliteiten; culturele en artistieke stromingen; onderwijs
> Economisch: economische systemen; landbouw; nijverheid; handel; industrialisering; mondialisering; kapitalisme; koopkracht en levensstandaard; arbeidsorganisatie; kenmerken zoals vraag en aanbod; concurrentie; commercialisering; overheidsregulering; transport(r)evolutie; innovatie
- Verbanden en dynamiek tussen de maatschappelijke domeinen
- Gelijkenissen en verschillen in dezelfde periode (synchroon) en tussen verschillende periodes (diachroon)
- Aard van de interculturele contacten zoals gelijke of ongelijke machtsverhouding, vreedzaam of gewelddadig contact, wederkerigheid of uitbuiting in het contact, cultuurvermenging of dominantie, wederzijdse perceptie, wederzijdse impact
*Procedurele kennis
- Hanteren van meerdere perspectieven (multiperspectiviteit)
*Metacognitieve kennis
Met inbegrip van context
Met inbegrip van dimensies eindterm
*Cognitieve dimensie Analyseren

1.2.2*	Doelzin
	De leerlingen evalueren een historische vraag op basis van de soort, de onderzoekbaarheid en de situering ervan in het historisch referentiekader.
	Met inbegrip van kennis
	*Feitenkennis
	- Structuurbegrippen met betrekking tot
	> Tijd: millennium, eeuw, jaar, tijdrekening, chronologie, periode, continuïteit, verandering, breuk, evolutie, revolutie, duur, gelijktijdigheid, ongelijktijdigheid
	> Ruimte: lokaal, regionaal, (West-)Europees, westers en niet-westers, mondiaal, centrum-periferie, opengesloten ruimte, stedelijk en ruraal, continentaal en maritiem
	> Maatschappelijke domeinen: politiek, sociaal, cultureel, economisch
	- Structuurbegrippen met betrekking tot typische historische redeneerwijzen: oorzaak en gevolg, toeval, perspectief, historische inleving, continuïteit, verandering, argument, bewijs, gelijktijdigheid en ongelijktijdigheid, bedoelde en onbedoelde handelingen en gevolgen en structuurbegrippen zoals structurele en incidentele oorzaak, historische contextualisering, de menselijke en structurele (f)actoren (agency), analogie, verband, veralgemening, stereotypering
	*Conceptuele kennis
	- Standplaatsgebondenheid
	- Soorten historische vragen: vraag over het verleden, over de relatie verleden-heden, over de totstandkoming van historische kennis of over representaties van het verleden
	- Criteria voor de onderzoekbaarheid van een vraag zoals afbakening in tijd, ruimte of maatschappelijk domein, bestaan van bronnen, relevantie van bronnen, gebruik van historische redeneerwijzen, beschikbare tijd en middelen
	*Procedurele kennis
	- Toepassen van historische redeneerwijzen: causaal redeneren, meerdere perspectieven hanteren, zich inleven in de context van het verleden, continuïteit en verandering analyseren, bewijs gebruiken, actualiseren en historiseren, tussen historische feiten verbanden leggen en historische redeneerwijzen zoals historisch contextualiseren, over bronnen reflecteren, de menselijke en de structurele (f)actoren (agency) benoemen, historische analogieën leggen, veralgemening en stereotypering onderzoeken
	*Metacognitieve kennis
	Met inbegrip van context
	Met inbegrip van dimensies eindterm
	*Cognitieve dimensie Evalueren

1.2.5*	Doelzin
	De leerlingen brengen aspecten van vormgeving in kunst- en cultuuruitingen in verband met de context waarin die voorkomen.
	Met inbegrip van kennis
	*Feitenkennis
	*Conceptuele kennis
	- Aspecten van vormgeving zoals materialen, technieken en functie, in tijd, ruimte en maatschappelijke domeinen
	- Uitingen van kunst en cultuur zoals in media, in materieel en immaterieel erfgoed, in artistiek werk
	*Procedurele kennis
	- Toepassen van methodes om aspecten van vormgeving in verband te brengen met de context waarin die voorkomen
	*Metacognitieve kennis
Met inbegrip van context	
Met inbegrip van dimensies eindterm	
*Cognitieve dimensie	Analyseren

▪ [Moderne talen - Talen algemeen](#)

Talen algemeen: algemene aspecten m.b.t. taalsystematiek

In de basisvorming hebben de leerlingen geleerd om een aantal taalstructurele elementen te gebruiken in functie van doelgerichte communicatie: er werd vooral ingezet op de bouwstenen die relevant zijn voor doelgerichte communicatie. In de specifieke eindtermen wordt er ingezet op dieper inzicht in de structuren en wetmatigheden die aan talen ten grondslag liggen. Deze kennis van het taalsysteem laat toe om structureel te kunnen inzetten op metacognitieve kennis van taal. Het bewust reflecteren op taal kan bijdragen tot een verhoging van het abstract denken over taal. Meer specifiek onderscheiden de leerlingen gelijkenissen en verschillen tussen talen om hun inzicht in taalverwantschap en classificatie van talen te vergroten.

2.1.1*	Doelzin
	De leerlingen onderscheiden gelijkenissen en verschillen tussen talen om hun inzicht in taalverwantschap en classificatie van talen te vergroten.
	Met inbegrip van kennis
	*Feitenkennis
	- Vakterminologie inherent aan de afbakening van het cesuurdoel
	*Conceptuele kennis
	- Aspecten van taalverwantschap: taalfamilies, classificatie van talen
	- Elementaire lexicale en syntactische bouwstenen van talen
	- Verwantschap en classificaties van talen: > Op basis van gemeenschappelijke syntactische kenmerken, in het bijzonder op basis van volgorde van woorden en zinsdelen: SVO-taal, SOV-taal > Op basis van lexicale gelijkenissen
	*Procedurele kennis
- Inzetten van het eigen meertalig repertoire: kennis van het Nederlands en van andere talen	
- Analyseren van talen op verschillende vlakken zoals > Syntactisch: volgorde van woorden en zinsdelen > Lexicaal: lexicale bouwstenen	
Met inbegrip van context	
* De vergelijking tussen de talen wordt gerealiseerd binnen de context van minstens één taal van de cesuurdoelen van de studierichting.	

Met inbegrip van dimensies eindterm	
*Cognitieve dimensie	Analyseren

Talen algemeen: sociolinguïstiek m.i.v. interculturele aspecten

In de basisvorming werd beperkt gefocust op het sociolinguïstische domein: de leerlingen hebben geleerd hoe ze het effect van taaluitingen, taalvariëteiten en talen op identiteitsvorming en sociale omgang kunnen analyseren en hoe ze aspecten kunnen bestuderen van maatschappijen en culturen waarin andere talen worden gesproken. In de specifieke eindtermen worden de sociolinguïstische competenties verbreed en verdiept. Zo wordt er ingezet op aspecten van talige diversiteit in de samenleving waarin de leerlingen leven en op de wijze waarop communicatie verloopt in verschillende culturen om hun inzicht in interculturele communicatie te vergroten.

2.2.1*	Doelzin
	De leerlingen onderscheiden aspecten van talige diversiteit in de samenleving waarin ze leven.
	Met inbegrip van kennis
	*Conceptuele kennis
	<ul style="list-style-type: none"> - Meerderheidstaal, minderheidstaal, lingua franca, Global English - Overeenkomsten en verschillen tussen talen - Schriftsystemen zoals Latijns schrift, Arabisch schrift, cyrillisch schrift, karakterschrift - Indicatoren van taalvitaliteit - Gebruik van code-mixing, code-switching en translanguaging, luistertaal - Sociale mobiliteit, integratie - Meertaligheid
	Met inbegrip van context
	* Het cesuurdoel wordt gerealiseerd binnen de context van minstens één taal van de cesuurdoelen van de studierichting.
Met inbegrip van dimensies eindterm	
*Cognitieve dimensie	Begrijpen

▪ [Moderne talen - Nederlands](#)

Nederlands: taalsystematiek

In de basisvorming hebben de leerlingen geleerd om een aantal taalstructurele elementen te gebruiken ter ondersteuning van doelgerichte informatieverwerking en communicatie. In de specifieke eindtermen wordt er ingezet op dieper inzicht in de structuren en wetmatigheden die aan het Nederlands ten grondslag liggen. Deze kennis van het taalsysteem laat toe om structureel te kunnen inzetten op metacognitieve kennis van taal. Het bewust reflecteren op taal kan bijdragen tot een verhoging van het abstract denken over taal.

2.6.1*	Doelzin
	De leerlingen analyseren aspecten van het Nederlands als taalsysteem om hun inzicht in het taalsysteem te vergroten.
	Met inbegrip van kennis
	*Feitenkennis
	- Vakterminologie inherent aan de afbakening van het cesuurdoel
	*Conceptuele kennis
	<ul style="list-style-type: none"> - Fonologisch domein <ul style="list-style-type: none"> > Open en gesloten lettergrepen > Stemloze en stemhebbende medeklinker > Articulatie - Morfologisch domein <ul style="list-style-type: none"> > Overgankelijk en onovergankelijk werkwoord > Woordsoorten

	- Syntactisch domein
	> Genus: de-woord, het-woord, mannelijk, vrouwelijk, onzijdig
	> Getal
	> Woordvolgorde: hoofdzinsvolgorde, bijzinsvolgorde, tangconstructie
	> Werkwoordelijke eindgroep
	> Betrekkelijke bijzin, antecedent
	> Zinsdelen
*Procedurele kennis	
- Fonologisch, morfologisch en syntactisch analyseren van aspecten van het Nederlands als taalsysteem	
- Taal- en redekundig ontleden van zinnen	
Met inbegrip van dimensies eindterm	
*Cognitieve dimensie	Analyseren

Nederlands: literatuur

In de basisvorming gaat er aandacht naar drie componenten: literatuurbeleving (op individueel niveau), literatuuranalyse (op tekstniveau) en interactie over de relevantie van literatuur. In de specifieke eindtermen wordt die kennisbasis zowel verbreed als verdiept. Zo worden de literaire stromingen uit de basisvorming uitgebreid en krijgen de leerlingen heel wat nieuwe concepten mee om inzicht te krijgen in de manier waarop literatuur evolueert en de plaats die ze inneemt in de maatschappij.

2.7.1*	Doelzin
	De leerlingen analyseren hoe literatuur en de plaats die ze inneemt in de maatschappij evolueren doorheen de tijd.
	Met inbegrip van kennis
	*Feitenkennis
	- Vakterminologie inherent aan de afbakening van het cesuurdoel
	*Conceptuele kennis
	- Literair-historische achtergrond van teksten m.i.v. kenmerken van romantiek en realisme
	- Adaptatie zoals film, dans, theater, musical
	*Procedurele kennis
	- Toepassen van strategieën om literatuur te analyseren zoals > het leggen van verbanden binnen en tussen teksten > het leggen van verbanden tussen teksten en literaire stromingen > het leggen van verbanden tussen teksten, de literair-historische context en de maatschappelijke context
Met inbegrip van dimensies eindterm	
*Cognitieve dimensie	Analyseren

Nederlands: communicatieve vaardigheden: mondelinge teksten samenvatten

In de specifieke eindtermen verbreden de leerlingen de communicatieve vaardigheden die ze in de basisvorming aanleerden. Zo wordt er in de specifieke eindtermen ingezet op het samenvatten van mondelinge teksten, waar de basisvorming beperkt bleef tot schriftelijke teksten.

2.10.1* (= 2.8.1* voor WKD)	Doelzin
	De leerlingen vatten mondelinge teksten schriftelijk of mondeling samen in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.
	Met inbegrip van kennis
	*Conceptuele kennis
	- Sleutelwoorden, kernzinnen
	- Herformulering, samenvatting
	- Criteria van een samenvatting
	*Procedurele kennis
	- Verkort weergeven van de inhoud van mondelinge teksten en herformuleren op het vlak van woordgebruik en zinsbouw
	- Toepassen van strategieën: sleutelwoorden en kernzinnen noteren
Met inbegrip van dimensies eindterm	
*Cognitieve dimensie	Creëren

▪ **Moderne talen – Frans en Engels**

Frans en Engels: taalsystematiek

In de basisvorming hebben de leerlingen geleerd om een aantal taalstructurele elementen te gebruiken in functie van doelgerichte communicatie: er werd vooral ingezet op de bouwstenen van vreemde talen die relevant zijn voor doelgerichte communicatie. In de specifieke eindtermen wordt er ingezet op dieper inzicht in de structuren en wetmatigheden die aan vreemde talen ten grondslag liggen. Deze kennis van het taalsysteem laat toe om structureel te kunnen inzetten op metacognitieve kennis over taal. Het bewust reflecteren op taal kan bijdragen tot een verhoging van het abstract denken over taal. Meer specifiek leren de leerlingen hoe zinnen taal- en redekundig gevormd worden en hoe woorden gevormd worden. Zo vergroten ze hun inzicht in het taalsysteem. Een specifieke eindterm overlapt grotendeels met een eindterm over taalsystematiek uit de b

2.13.1*	Doelzin
	De leerlingen analyseren hoe zinnen taal- en redekundig gevormd worden om hun inzicht in het taalsysteem te vergroten.
	Met inbegrip van kennis
	*Feitenkennis
	- Vakterminologie inherent aan de afbakening van het cesuurdoel
	*Conceptuele kennis
	- Woordsoorten, zinsdelen
	- Taalkundige ontleding, redekundige ontleding
	- Nom (substantif) – déterminant (déterminant/adjectif démonstratif, possessif, interrogatif, indéfini, numéral, exclamatif + article) – pronom (personnel, démonstratif, possessif, interrogatif, relatif, indéfini, numéral) – adjectif (qualificatif) – verbe – adverbe – préposition – conjonction (de subordination, de coordination) – interjection [F]
	- Noun – pronoun – adjective – verb – adverb – preposition – conjunction – interjection [E]
	- Verbe - sujet - complément d'objet (direct, indirect) – attribut du sujet [F]
	- Verb - subject – (direct, indirect) object – prepositional phrase - (subject, object) complement [E]
	*Procedurale kennis
	- Bepalen tot welke categorie de woorden in zinnen horen
	- Opdelen van zinnen in zinsdelen en bepalen welke functie de zinsdelen hebben
	Met inbegrip van dimensies eindterm
	*Cognitieve dimensie Analyseren

Frans en Engels: literatuur

In de basisvorming wordt vooral ingezet op een tekstbelevende aanpak van literatuur. In de specifieke eindtermen worden de technische aspecten van literatuur verdiept door de literaire technieken te bestuderen die ten grondslag liggen aan een literaire creatie. Het kan daarbij zowel over proza, poëzie, drama als over mengvormen gaan. De technische aspecten van literatuur verwijzen naar de literaire technieken die ten grondslag liggen aan een literaire creatie. Deze middelen dienen uiteindelijk een affectief en/of esthetisch doel. Inzicht krijgen in de wijze waarop een literair werk tot stand is gekomen, draagt bij tot het waarderen van het werk. In de specifieke eindtermen wordt dus gefocust op de cognitieve component van literatuurbeleving.

2.14.1*	Doelzin
	De leerlingen analyseren literaire teksten.
	Met inbegrip van kennis
	*Feitenkennis
	- Vakterminologie inherent aan de afbakening van het cesuurdoel
	*Conceptuele kennis
	- Fictie, non-fictie
	- Literaire genres: proza, poëzie, drama
	- Stijlfiguren
	Specifiek/bijkomend voor proza:
	- Teksttypes zoals roman, novelle, detective, kortverhaal, sprookje, mythe, sage, fabel, legende, film, essay, graphic novel, strip, essay, opiniestuk, docufictie, column
	Specifiek/bijkomend voor poëzie:
	- Dichtvormen zoals sonnet, rondeel, haiku, limerick, ballade, naamdicht, vrij vers

	Specifiek/bijkomend voor drama:
	- Subgenres zoals tragedie, komedie, tragikomedie, muziektheater
	*Procedurele kennis
	- Toelichten van de communicatieve functie van de gebruikte literaire concepten door te verduidelijken hoe die bijdragen tot het creëren van betekenis
	- Toepassen van strategieën om literatuur te analyseren zoals het leggen van verbanden binnen teksten.
	Met inbegrip van dimensies eindterm
	*Cognitieve dimensie Analyseren

Frans en Engels: pragmatiek

In de basisvorming hebben de leerlingen conceptuele kennis verworven van enkele aspecten die onder het pragmatische domein vallen. In de specifieke eindtermen worden de pragmatische competenties verdiept. Zo analyseren de leerlingen hoe de structuur en de opbouw van teksten de doeltreffendheid van de communicatie beïnvloeden.

2.16.1*	Doelzin
	De leerlingen analyseren hoe de structuur en de opbouw van teksten de doeltreffendheid van de communicatie beïnvloedt.
	Met inbegrip van kennis
	*Feitenkennis
	- Vakterminologie inherent aan de afbakening van het cesuurdoel
	*Conceptuele kennis
	- Tekststructuren: inleiding, midden, slot; vaste tekststructuren zoals probleemstructuur, maatregelstructuur, evaluatiestructuur, handelingsstructuur, onderzoeksstructuur, vergelijkende structuur, argumentatiestructuur
	- Tekstopbouwende elementen: titel, tussentitel, kopje, alinea, paragraaf
	*Procedurele kennis
	- Bepalen van tekststructuren en tekstopbouwende elementen en hun invloed op de doeltreffendheid van de communicatie analyseren
	Met inbegrip van dimensies eindterm
	*Cognitieve dimensie Analyseren

▪ Moderne talen - Duits

Duits: communicatieve vaardigheden

Er wordt ingezet op mondelinge en schriftelijke receptie, productie en interactie. Voor receptie wordt er verwezen naar niveau B1 van het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen, voor productie en interactie naar niveau A2.

2.17.1*	Doelzin
	De leerlingen bepalen het onderwerp en de globale inhoud van geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte communicatie.
	Met inbegrip van kennis
	*Feitenkennis
	- Woordenschat: elementair repertoire bestaande uit frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen uit een beperkte waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke en educatieve domein
	*Conceptuele kennis
	- Onderwerp - Globale inhoud - Doelgerichte communicatie
	*Procedurele kennis

	<p>- Toepassen van strategieën: met lees- en luisterdoel rekening houden; voorkennis activeren; inhoud voorspellen; vragen stellen; de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden en zinnen afleiden uit de context, via taalverwantschap of op basis van woorddelen; bepalen of het achterhalen van de betekenis van een onbekend woord belangrijk is; talige hulpmiddelen gebruiken</p> <p>- Functioneel gebruiken van cesuurdoel 2.19.1*</p>
	Met inbegrip van context
	* Het referentiekader is het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen zoals geformuleerd door de Raad van Europa (A2).
	Met inbegrip van tekstkenmerken
	Met inbegrip van tekstkenmerken
	* Eenvoudige, herkenbare tekststructuur
	* Lage informatiedichtheid
	* Elementaire woordenschat bestaande uit hoofdzakelijk frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen
	* Grote samenhang
	* Concrete inhoud
	* Eenvoudige zinsbouw
	* Beperkte lengte
	* Tekstsoorten zoals informatief, opiniërend, prescriptief, narratief
	bijkomend voor schriftelijke receptie
	* Duidelijke lay-out
	bijkomend voor mondelinge receptie
	* Geen of weinig achtergrondruis
	* Normaal spreektempo, met weinig pauzes
	* Ondersteunende maar natuurlijke intonatie
	* Heldere uitspraak, duidelijke articulatie
	* Eventueel met visuele ondersteuning
	* Eventueel met ondersteuning van non-verbaal gedrag
	Met inbegrip van dimensies eindterm
	* Cognitieve dimensie Analyseren

2.17.2*	Doelzin
	De leerlingen bepalen wat de hoofdgedachte en de hoofdpunten zijn in geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte communicatie.
	Met inbegrip van kennis
	*Feitenkennis
	- Zie cesuurdoel 2.17.1*
	*Conceptuele kennis
	- Hoofdgedachte
	- Hoofdpunt
	- Doelgerichte communicatie
	*Procedurele kennis
	- Zie cesuurdoel 2.17.1*
	Met inbegrip van context
	* Het referentiekader is het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen zoals geformuleerd door de Raad van Europa (A2).
	Met inbegrip van tekstkenmerken
	- Zie cesuurdoel 2.17.1*
	Met inbegrip van dimensies eindterm
	* Cognitieve dimensie Analyseren

2.17.3*	Doelzin
	De leerlingen selecteren relevante informatie in geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte communicatie.
	Met inbegrip van kennis
	*Feitenkennis
	- Zie cesuurdoel 2.17.1*
	*Conceptuele kennis
	- Relevante informatie
	- Doelgerichte communicatie

	*Procedurele kennis
	- Zie cesuurdoel 2.17.1*
	Met inbegrip van context
	* Het referentiekader is het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen zoals geformuleerd door de Raad van Europa (A2).
	Met inbegrip van tekstkenmerken
	- Zie cesuurdoel 2.17.1*
	Met inbegrip van dimensies eindterm
	*Cognitieve dimensie Analyseren

2.17.4*	Doelzin
	De leerlingen produceren schriftelijke en mondelinge teksten in functie van doelgerichte communicatie.
	Met inbegrip van kennis
	*Feitenkennis
	- Woordenschat: elementair repertoire bestaande uit frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen die toelaten te voldoen aan elementaire communicatiebehoeften
	*Conceptuele kennis
	- Doelgerichte communicatie
	*Procedurele kennis
	- Toepassen van strategieën: met spreek- en schrijfdoel rekening houden; voorkennis activeren; met ontvanger rekening houden zoals door het gepast inzetten van lichaamstaal; talige hulpmiddelen gebruiken
	- Functioneel gebruiken van cesuurdoel 2.19.1*
	Met inbegrip van tekstkenmerken
	* Verzorgd taalgebruik met aandacht voor adequaatheid, vormcorrectheid en vlotheid
	* Elementair repertoire bestaande uit frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen die volstaan om te voldoen aan elementaire communicatiebehoeften
	* Beheersing van de taalstructurele elementen opgenomen in cesuurdoel 2.19.1*; beheersing van bepaalde eenvoudige grammaticale constructies, ondanks het stelselmatig maken van elementaire fouten; begrip van boodschap door ontvanger komt meestal niet in het gedrang
	* Gebruik van hoogfrequente signaalwoorden m.b.t. chronologisch verloop, opsomming, oorzaak en tegenstelling
	* Eenvoudige, gepaste tekststructuur
	* Redelijk herkenbare samenhang
	* Concrete inhoud
	* Gepast register (afgestemd op doel en doelpubliek)
	* Beperkte lengte
	* Tekstsoorten: informatief, opiniërend en prescriptief
	Bijkomend voor schriftelijke productie
	* Duidelijke, gepaste lay-out
	* Redelijk correcte spelling van frequente woorden uit het aangeleerde lexicale repertoire
	Bijkomend voor mondelinge productie
	* Gepaste, niet storende lichaamstaal
	* Uitspraak is over het algemeen voldoende helder om te worden verstaan ondanks een duidelijk accent, maar gesprekspartners zullen regelmatig om herhaling moeten vragen
	* Vrij gemakkelijk gebruik van frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen, ondanks duidelijke aarzelingen en valse starts
	Met inbegrip van context
	* Het referentiekader is het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen zoals geformuleerd door de Raad van Europa (A1+).
	Met inbegrip van dimensies eindterm
	*Cognitieve dimensie Creëren

2.17.5*	Doelzin
	De leerlingen nemen deel aan schriftelijke en mondelinge interactie in functie van doelgerichte communicatie.
	Met inbegrip van kennis
	*Feitenkennis

- Zie cesuurdoelen 2.17.1* en 2.17.4*	
*Conceptuele kennis	
- Zie cesuurdoelen 2.17.1* t.e.m. 2.17.4*	
*Procedurele kennis	
- Zie cesuurdoelen 2.17.1* en 2.17.4*	
- Toepassen van strategieën: met doel interactie rekening houden; op wat de ander zegt of schrijft inspelen; om hulp/opheldering vragen zoals trager spreken, herhalen, herformuleren en zelf hulp/opheldering bieden; elementen van lichaamstaal en intonatie herkennen en zelf doelgericht inzetten	
Bijkomend voor mondelinge interactie	
* De communicatie is afhankelijk van herhaling in trager tempo, herformulering en herstel; de bekwaamheid om zelfstandig het gesprek gaande te houden is niet vereist	
Met inbegrip van context	
* Het referentiekader is het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen zoals geformuleerd door de Raad van Europa (A1+).	
Met inbegrip van tekstkenmerken	
* Zie cesuurdoelen 2.17.1* en 2.17.4*	
* Gebruik van beleefdheidsconventies bij de volgende alledaagse taalhandelingen om zeer korte sociale contacten te leggen: aanspreken, begroeten, afscheid nemen, voorstellen, bedanken, uitnodigen, zich verontschuldigen	
Met inbegrip van dimensies eindterm	
*Cognitieve dimensie	Creëren

Duits: taalsystematiek

Er wordt ingezet op de bouwstenen van het Duits die relevant zijn voor doelgerichte communicatie. Er wordt specifiek gefocust op de taalstructurele elementen die nodig zijn om de vooropgestelde ERK-niveaus te bereiken. Meer specifiek gaat het om elementaire grammaticale, fonologische, semantische en orthografische concepten. De leerlingen moeten ook in staat zijn om kenmerken, mogelijkheden en principes van het Duits als communicatiemiddel adequaat te gebruiken, d.w.z. in functie van doelgerichte en succesvolle communicatie.

2.19.1*	Doelzin
	De leerlingen gebruiken het inzicht in de belangrijkste regels en kenmerken van het Duits als taalsysteem ter ondersteuning van doelgerichte communicatie.
	Met inbegrip van kennis
	*Feitenkennis
	- Woordenschat: elementair repertoire bestaande uit frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen uit een beperkte waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke en educatieve domein (receptief)
	- Woordenschat: elementair repertoire bestaande uit frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen die toelaten te voldoen aan elementaire communicatiebehoeften (productief en interactief)
	*Conceptuele kennis
	- Relatie klank- en schriftbeeld
	- Woordsoorten: zelfstandig naamwoord, bijvoeglijk naamwoord, werkwoord, voornaamwoord, lidwoord, voegwoord, voorzetsel, telwoord, bijwoord
	- Zinsdelen: onderwerp, persoonsvorm, lijdend voorwerp, meewerkend voorwerp, bijwoordelijke bepaling, gezegde
	- Zelfstandige naamwoorden: getal, genus, verbuiging
	- Lidwoorden: bepaald, onbepaald
	- Hoofd- en rangtelwoorden
	- Voornaamwoorden: persoonlijk, vragend, bezittelijk, aanwijzend, onbepaald
	- Bijvoeglijke naamwoorden: stellende trap
	- Werkwoorden: Indikativ, Imperativ; Präsens, Perfekt, Futur
	- Frequente voorzetsels; voorzetsels met een vaste naamval; samengetrokken vormen (zoals am, zum, zur)
	- Frequente nevenschikkende en onderschikkende voegwoorden
	- Frequente bijwoorden
	- Ontkennende/bevestigende zinnen, mededelende/uitroepende/bevelende/vragende zinnen (W-Frage, Ja/Nein-Frage)

- Naamvallen: nominatief, accusatief en datief van het lidwoord en van het persoonlijk, aanwijzend, bezittelijk en vragend voornaamwoord
- Satzklammer
*Procedurele kennis
- Toepassen van uitspraak:
> Specifieke grafieën en klanken: Umlaut, u, y, eu, ie, ei, z, sch, v, w, sp en st in Anlaut, g, s + vocaal
> Aspiratie van t, p, k
> Letters van het alfabet
> Articulatie, intonatie
> Woord- en zinsklemtoneel
- Toepassen van spelling van frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen die toelaten te voldoen aan elementaire communicatiebehoeften; hoofdlettergebruik; Umlaut; ß
- Gebruiken van woordsoorten: zelfstandig naamwoord, bijvoeglijk naamwoord, werkwoord, voornaamwoord, lidwoord, voegwoord, voorzetsel, telwoord, bijwoord
- Gebruiken van zinsdelen: onderwerp, persoonsvorm, lijdend voorwerp, meewerkend voorwerp, bijwoordelijke bepaling, gezegde
- Gebruiken van zelfstandige naamwoorden: getal, genus, verbuiging (receptief)
- Gebruiken van lidwoorden: bepaald, onbepaald
- Gebruiken van frequente hoofd- en rangtelwoorden
- Gebruiken van voornaamwoorden: persoonlijk, vragend, bezittelijk, aanwijzend, onbepaald
- Gebruiken van bijvoeglijke naamwoorden: predicatief; stellende trap
- Gebruiken van werkwoorden: Indikativ, Imperativ van hoogfrequente werkwoorden; Präsens, Perfekt van hoogfrequente werkwoorden, Futur I; gebruik van werkwoorden in het verleden, het heden en de toekomst
- Gebruiken van frequente voorzetsels; voorzetsels met een vaste naamval; samengetrokken vormen (zoals am, zum, zur)
- Gebruiken van hoogfrequente nevenschikkende en onderschikkende voegwoorden
- Gebruiken van frequente bijwoorden
- Gebruiken van ontkenkende/bevestigende zinnen, mededelende/uitroepende/bevelende/vragende zinnen (W-Frage, Ja/Nein-Frage)
- Gebruiken van naamvallen: nominatief en accusatief van het lidwoord en van het persoonlijk, aanwijzend, bezittelijk en vragend voornaamwoord; datief van het lidwoord en van het persoonlijk, aanwijzend en bezittelijk voornaamwoord
- Gebruiken van Satzklammer
- Gebruiken van de bouw van enkelvoudige en eenvoudig samengestelde zinnen (nevenschikking, onderschikking)
Met inbegrip van dimensies eindterm
*Cognitieve dimensie Toepassen

2.19.2*	Doelzin
	De leerlingen gebruiken kenmerken, mogelijkheden en principes van vreemde talen als communicatiemiddelen in functie van doelgerichte communicatie.
	Met inbegrip van kennis
	*Conceptuele kennis
	- Tekstopbouwende elementen: titel, tussentitel, kopje, alinea
	- Tekststructuur: inleiding, midden, slot
	- Structuuraanduiders: signaalwoorden en verwijswaarden
	- Benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen
	- Tekstverbanden zoals beschrijvend, chronologisch, middel-doelverband, oorzakelijk, redengevend, gevolgaanduidend, tegenstellend, toegevend, voordelen-nadelenverband, voorwaardelijk, opsommend, vergelijkend, toelichtend, samenvattend, concluderend
	- Tekstsoorten: informatief, persuasief, argumentatief, opiniërend, prescriptief, narratief
	- Communicatiemodel: zender, boodschap, ontvanger, kanaal, context, doel
	- Verbale en non-verbale communicatie
	- Effecten van non-verbaal gedrag (mondelling productie en interactie)
	- Beleefdheidsconventies
	- Registers
	- Compenserende strategieën bij falende communicatie
	*Procedurele kennis
	*Procedurele kennis
	- Receptie en interactie: herkennen van tekstopbouwende elementen, tekststructuren, structuuraanduiders, benadrukte woorden, tekstverbanden, tekstsoorten, verbale en

non-verbale communicatie en non-verbaal gedrag; onderscheiden van hoofd- en bijzaken en reconstrueren van de gedachtegang aan de hand van bijvoorbeeld signaalwoorden en tekststructuur; gebruiken van lay-out, afbeeldingen en visuele ondersteunende elementen zoals bewegende beelden; bepalen van tekstdoel

- Productie en interactie: gepast gebruiken van titels, tekststructuren, structuuraanduiders, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, beleefdheidsconventies bij alledaagse taalhandelingen, registers, non-verbaal gedrag en verbale en non-verbale communicatie

- Gebruiken van een communicatiemodel

- Gebruiken van compenserende strategieën bij falende communicatie

- Toepassen van reflectievaardigheden

Met inbegrip van dimensies eindterm

*Cognitieve dimensie	Toepassen
-----------------------------	-----------

4. Bronnen en verwijzingen

- www.kwalificatiesencurriculum.be/opleidingen : website waarop je matrix kan raadplegen
- www.onderwijsdoelen.be : website met laatste versies van de eindtermen
- www.vlaamsekwalificatiestructuur.be/kwalificatiedatabank : website van de Vlaamse kwalificatiestructuur
- www.ovsg.be/leerplannen/secundair-onderwijs : OVSG-website met servicedocumenten, screencasts, opleidingen ...